

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Томашенко В. Основні напрями реформування професійно-технічної освіти України / В. Томашенко // Спеціальний випуск журналу „Професійно-технічна освіта”, Проект „Реформування ПТО в Україні”, 2003. – 68 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – № 33 (329). – 22 квітня. – 2002. – С. 4-5.
3. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы / С. И. Архангельский. – М. : Высшая школа, 1980. – 368 с.
4. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1985. – 208 с.
5. Беспалько В. П. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов / В. П. Беспалько, Ю. Г. Татур. – М. : Высшая школа, 1989. – 141 с.
6. Давыдов В. В. Виды обобщения в обучении. Логико-психологические проблемы построения учебных предметов / В. В. Давыдов. – М. : Педагогика, 1972. – 424 с.
7. Блауберг И.В. Системный подход: предпосылки, проблемы, трудности / И. В. Блауберг, В. Н. Садовский, Э. Г. Юдин. – М. : Знание, 1969. – 48 с.
8. Блауберг И. В. Системный подход как современное общенаучное направление / И. В. Блауберг, Б. Г. Юдин // Диалектика и системный анализ. – М. : Наука, 1986. – 300 с.
9. Гальперин П. Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий: Хрестоматия по психологии / П. Я. Гальперин. – М. : Просвещение, 1977. – С. 417-425.
10. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. – М., 1987. – 304 с.
11. Менчинская Н. А. Проблемы учения и умственного развития школьника / Н. А. Менчинская. – М., 1989. – С. 66-191.
12. Самарин Ю. А. Очерки психологии ума / Ю. А. Самарин. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1962. – 349 с.
13. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология / Н. Ф. Талызина. – М., 2001. – 288 с.

Анотація

Р.М.Горбатюк

Педагогическая подготовка будущих инженеров-педагогов в контексте системного подхода

В статье раскрываются особенности педагогической подготовки будущих инженеров-педагогов в педагогическом университете в контексте системного подхода. Обращено внимание на основные проблемы, которые мешают совершенствованию этой работы на данном этапе. Установлено, что в основе системы формирования профессиональной деятельности должна быть интеграционно-модульная технология, которая отражает специфику целей педагогической подготовки. Очерчено пути решения отмеченных проблем.

Ключевые слова: системный подход, психолого-педагогическая подготовка, учебный процесс, система, профессиональное образование, знания, умения, инженер-педагог.

Summary

R.M.Gorbatiuk

Pedagogical preparation of future engineers-teachers is in the context of system approach

The peculiarities of pedagogical preparation of the future engineers-pedagogues in the pedagogical university in the context of the system approach are revealed in the article. The attention is paid to the basic problems which interfere with perfection of the work on this stage. It is set that in the basis of the system of forming of professional activity there must be integration-module technology which reflects the specific character of aims of pedagogical preparation. The ways of solving of the noted problems are outlined.

Key-words: system approach, psychological-pedagogical preparation, educational process, system, professional education, knowledge, abilities, engineer-pedagogue.

Дата надходження статті

„11” вересня 2008 р.

УДК 372.8 (477) „18/19”

Л.А.ГУЦАЛ,
аспірант,
(м.Хмельницький)

Проблема періодизації розвитку шкільної природничої освіти

В статті розглядається проблема періодизації розвитку шкільної природничої освіти періоду другої половини XIX – початку XX століття.

Ключові слова: критерій, періодизація, шкільна природнича освіта.

Постановка проблеми в загальному вигляді... У процесі дослідження історії розвитку освіти і педагогічної думки в Україні однією з найважливіших проблем є її періодизація. Тому цілком закономірним виглядає інтерес сучасних дослідників до запровадження чіткої наукової періодизації вітчизняного історико-педагогічного процесу. Маючи до певної міри суб'єктивний характер через

критерії, покладені окремими авторами в основу визначення відповідних періодів, кожна із запропонованих вченими періодизацій відображає еволюцію історико-педагогічного знання в цілому.

Проблема періодизації розвитку шкільної природничої освіти є не тільки історико-педагогічною, але в значній мірі і методологічною. Визначення підходів до розв'язку вимагає виявлення провідних методологічних принципів як співвідношення логічного та історичного, загального та особливого для предмета свого дослідження, тобто для розвитку шкільної природничої освіти.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Вагомий внесок у дослідження проблеми зробили наукові праці О.Бабіної, М.Баранського, В.Борисенка, Н.Гупана, Н.Лукашової, В.Максаковського, Л.Мельничук, Н.Миськової, І.Мороз, М.Скиби, Н.Сосницької, О.Сухомлинської, І.Туришева, О.Черкасова, О.Школи, І.Шоробури, І.Шульги та ін.

При аналізі наукових публікацій виникає потреба в систематизації, аналізі, узагальненні розвитку шкільної природничої освіти та у виділенні основних критеріїв, яким повинна відповідати періодизація шкільної природничої освіти другої половини XIX – початку XX століття.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз наукових публікацій щодо проблеми періодизації розвитку шкільної природничої освіти.

Виклад основного матеріалу... Вивчення досвіду, який накопичила вітчизняна школа, є важливим джерелом для визначення основних критеріїв, на основі яких виділяються періоди розвитку шкільної природничої освіти другої половини XIX – початку XX століття.

Н.Гупан подає наступне визначення періодизації: „Під періодизацією слід розуміти логічне розмежування досліджуваного періоду у відповідності до якісної характеристики його стосовно самостійних окремих етапів. Така характеристика має відображати як загальні закономірності розвитку громадського життя, так і специфічні за своїм змістом, а також істотні моменти основних методів і форм генези проблеми та визначальних етапів її розвитку” [3, 13].

Історіографічна праця Н.Гупана містить ряд цінних у контексті нашого дослідження міркувань щодо періодизації історії педагогіки. Так, автор наводить різні підходи до предмета історико-педагогічної науки – „Є.Дніпров визначає дві його складові: історію педагогічних ідей та історико-педагогічної діяльності; В.Безрогов, Г.Матуліс, розрізняють історію освіти, історію педагогічної думки, історію педагогічного звичаю або педагогічної ментальності; О.Сухомлинська, яка, крім цього, виокремлює ще й вивчення творчого доробку видатних педагогів („персоналія”)” [3, 5].

З огляду на внутрішню логіку вітчизняного історико-педагогічного процесу він виділяє такі основні періоди розвитку історико-педагогічної науки: “перший (XIX – початок XX ст.) – становлення і формування основ вітчизняної історико-педагогічної науки; другий (20-ті рр.) – пошуки нових підходів до предмета та змісту історії педагогіки; третій (30-80-ті рр.) – становлення і розвиток історико-педагогічної науки на основах марксистсько-ленінської партійно-класової методології; четвертий (перша половина 90-тих рр.) – спроби переосмислення історико-педагогічного процесу з нових методологічних позицій і створення національної науки” [3, 16].

Цілком слушно твердити про тісний зв'язок історії педагогіки з історією освіти, автор, разом з тим, наголошує, що в даному випадку мова йде не про періодизацію історії школи та педагогіки, а про періодизацію історико-педагогічної науки [3, 13].

Історіографічний напрям продовжує дисертація О.Черкасова, яка присвячена викладу історіографії історії освіти і педагогічної думки України другої половини XIX – початку XX століття. Виходячи з предмета свого дослідження, автор не може оминати і питання періодизації. Зокрема, цінною є наведена в роботі думка про два рівні логічного відтворення історії науки: „В одному з них історія постає як процес виникнення, формулювання та розв'язання наукових проблем, як послідовна розробка концептуального інструментарію. У даному контексті для історико-педагогічного напрямку важливе значення має структурування предмета дослідження, виділення провідних етапів його розвитку, характеристика функцій та завдань досліджень, фіксація появи нових ідей, змін та трансформацій концепцій тощо. Другий рівень реконструкції пов'язаний із дослідженням соціального та культурно-історичного аспекту наукового знання. В цьому плані наука виступає як складна соціально організована інституція, діяльність якої тісно пов'язана з соціальними чинниками або безпосередньо обумовлена ними” [9, 49].

Аналізуючи засадничі позиції, з яких вчені XIX – початку XX ст. характеризували розвиток освіти і виховання, автор відзначає і два підходи до створення схем періодизації історії освітнього процесу – тематико-хронологічний та проблемно-хронологічний. Першого дотримувалися такі відомі тодішні науковці як Г.Попов, В.Родніков, О.Селіханович, М.Максаковський. У власних концепціях історії освіти всі вони, попри певні нюанси, виділяли в окремий період XIX сторіччя, а В.Родніков та М.Максаковський – ще й другу половину XIX – початок XX ст. [9, 54-57].

Другий підхід був характерним для періодизацій П.Юркевича та М.Лілеєва. Однак і ці дослідники визначають XIX сторіччя як окремішній часовий відтинок історії освітньої справи – „сучасних цивілізованих народів” (за П.Юркевичем), „нових часів” [9, 58-59].

О.Сухомлинська, беручи до уваги теоретичні положення Г.Касьянова щодо етапів українського „націотворення” та історію національної педагогічної думки, визначила такі її етапи в контексті національного відродження: перший – з початку XIX ст. до першого десятиліття XX ст., основним змістом якого була культурологічна та педагогічна діяльність „Громад” та „Просвіт”; другий – з 90-х років XIX ст. по 20-ті роки XX ст., що характеризується сплеском теоретичних та практичних розробок українських вчених, а також творенням національної системи освіти; третій – 1920-1933 рр., коли офіційно проголошена „українізація” перетворилася у політичний сфері в „націонал-комунізм”, а в педагогічній у створення національної школи в контексті прищеплення національних цінностей разом із класовими цінностями й комуністичною ідеологією; четвертий – друга половина 80-х – 90-і роки XX ст., пов’язаний із рухом за створення Української незалежної держави і відповідної системи шкільництва. Період же другої половини 30-х – першої половини 80-х рр. XX ст. визначається О.Сухомлинською як часи радянської уніфікації, а отже ідеї національної педагогіки в них перериваються [8, 10-13].

Слушно підкреслюючи відмінності у розвитку шкільництва, освіти і розвитку педагогічної думки, О.Сухомлинська зосереджує свою увагу саме на останній і пропонує розгорнуту періодизацію розвитку національної педагогічної думки. За О.Сухомлинською, цей процес проходив такі періоди:

- (IX – XVI ст.) – період розвитку ідей про освіту в часи Княжої доби (Київська Русь, Галицько-Волинське князівство, Велике князівство Литовське);
- (1569 – початок XVIII ст.) – період формування української педагогічної думки в контексті загальних реформаційних змін та слов’янського Відродження;
- (XVII – XVIII ст.) – період розвитку педагогічної думки в контексті українського бароко або козацької доби;
- (XIX ст. – 1905 р.) – період сучасної модерної педагогічної думки, культурницький, народницький період;
- (1905-1920 рр.) – період становлення національної системи освіти і виховання, внесення національного компоненту в структуру педагогічної науки;
- (1920-1991 рр.) – період панування формаційно-партійного дискурсу та радянської ідеології;
- (1991р. – до сьогодні) – період, коли розвиток національної науки і школи стає офіційно-державницьким напрямком [8, 51-65].

Друга періодизація являє собою удосконалений, більш повний, хронологічно ширший варіант першої. Вона дає чітке уявлення щодо еволюційних етапів розвитку педагогічних ідей, поглядів та систем, що їх продукували українські мислителі практично впродовж всієї нашої історії. Проте дана періодизація не є періодизацією історії освіти, оскільки ідеї, теорії мають випереджаючий характер по відношенню до освітньої практики, а отже періоди їхнього розвитку співпадають не завжди. Це найбільш визнана науковцями періодизація розвитку педагогічної думки в Україні.

В своєму дисертаційному дослідженні О.Бабіна запропонувала „локальну” періодизацію відносно часового відрізка – другої половини XIX – початку XX ст. Стосовно гімназійної освіти вона виділяє такі етапи:

- 1871-1904 рр. – від освітньої реформи, започаткованої затвердженням нового „Статуту гімназій та прогімназій”, коли гімназія була визнана державним базовим типом середньої школи до початку революційних подій;
- 1905-1907 рр. – що охоплюють час першої буржуазно-демократичної революції і характеризується більш або менш успішним рухом за демократизацію школи;
- 1908-1913 рр. – час урядової реакції, що відобразилося у ліквідації демократичних зрушень у галузі шкільництва, досягнутих у попередній період;
- 1914-1917 рр. – від початку Першої світової війни до проголошення Української Народної Республіки, характеризувався поступовим занепадом гімназій, згодом їх остаточною ліквідацією і проголошенням українізації освіти [1, 15, 33, 36, 38].

Критеріями розподілу часових відрізків тут виступає з одного боку внутрішня логіка освітнього процесу, з другого, – суспільно-політичні події, причому, саме у такій послідовності.

Спираючись на періодизацію педагогічної думки О.Сухомлинської, Н.Борисенко так визначає етапність виховання в учнів свідомого ставлення до природи у педагогічній думці другої половини XIX – початку XX століття: перший – 60-70-ті рр. XIXст. – етап становлення громадсько-педагогічних ініціатив, просвітницьких об’єднань та основних принципів і методики виховання; другий – 80-90-ті рр. – до 1905р. – етап поширення розуміння необхідності обов’язкової широкої природничої освіти природознавцями, ученими-педагогами, розробки методичного забезпечення природничої освіти як важливого чинника народного виховання; третій – 1905-1920 рр. – етап педагогічної критики рівня природничої освіти та виховання, формування уявлення про цілісне національно-громадське духовне виховання на засадах філософської концепції космізму та залежності буття людини від довкілля, широкого обговорення екологічної проблематики з питань організації виховного процесу у педагогічній пресі [2, 69].

Позитивом даної періодизації є тісний зв'язок педагогічного процесу із соціально-політичним. Освітні проблеми виступають невід'ємною складовою ідейного змісту громадських рухів другої половини XIX – початку XX століть.

І.Мороз, М.Скиба пропонують таку періодизацію історії розвитку методики викладання біології в середній школі України:

1. Передісторія – характеризується викладанням елементів природознавства у братських школах (кінець XVI – початок XVIII ст.). Природознавчий матеріал не виділявся в окремі навчальні предмети, методики викладання природознавства у даний період не було, методичні ідеї лише народжувалися.

2. Зародження методики викладання природознавства (кінець XVIII – середина XIX ст.).

3. Оформлення методики викладання природознавства як наукової дисципліни (2-га половина XIX – початок XX ст.).

4. Становлення й розвиток методики викладання біології як науки в Україні в роки педагогічного пошуку, відродження української школи і педагогіки (20-ті роки - початок 30-х років XX ст.).

5. Розвиток методики викладання біології у 30-х роках XX ст. у період ліквідації української системи освіти й уніфікації її із загальносоюзною.

7. Розвиток методики біології в період реформ шкільної біологічної освіти (60-ті – 80-ті роки XX ст.).

6. Розвиток методики біології в воєнний і післявоєнний період (40-ві – кінець 50-х років XX ст.).

8. Сучасна методика викладання біології в умовах незалежності України (90-ті роки XX ст.) [6].

Отже автори, виділяючи періодизацію розвитку історії методики біології в Україні, мають на меті формування цілісного системного уявлення про методику викладання біології як самостійну педагогічну науку.

І.Шоробура, розглядаючи розвиток шкільної географічної освіти, зазначає, що „визначення періодів розвитку шкільної географічної освіти має відображати внутрішню логіку поступального розвитку цієї системи, але сам розвиток йде в руслі розвитку суспільства, фіксуючи його основні етапи. Враховуючи ці етапи й базуючись на внутрішній логіці та особливостях розвитку шкільної географічної освіти як окремого історико-педагогічного феномена, її періодизація повинна будуватися з урахуванням своєрідності періодів розвитку школи, педагогічної думки (стани їх розвитку не завжди співпадають) та географічної науки” [10, 38-39].

В цілому розроблена періодизація розвитку шкільної географічної освіти має такий вигляд: I-й період – XIX ст. – початок XX ст. – становлення природознавства і географії як шкільних дисциплін. Виділено етапи: 1800-1864 рр. – формування елементів шкільної географічної освіти; 1864-1905 рр. – розвиток шкільної географічної освіти як цілісної системи; II-й період – 1905-1920 рр. – період педагогічних пошуків і новацій у географічній освіті; III-й період – 1920-1991 рр. – розвиток радянської системи шкільної географічної освіти. У середині цього періоду автор виділяє етапи: 1920-1934 рр. – викладання географії як складової комплексних програм; 1934-1958 рр. – становлення основ радянської системи шкільної географічної освіти); кінець 50-х – 60-і роки – завершення формування радянської системи шкільної географічної освіти; 70-і роки – розвиток радянської системи шкільної географічної освіти; 80-і – 1991 рр. – наростання суперечностей і явищ стагнації у системі шкільної географічної освіти; IV-й – 1991 р. – початок XXI ст. – становлення і розвиток національної системи шкільної географічної освіти [10, 42-43].

Автором подана і деталізована загальна характеристика кожного з періодів, з якої ми виділимо хронологічні рамки, що співпадають із нашим дослідженням. Період, що охоплює все XIX століття до 1905 року, визначається як етап становлення географічної освіти, коли, з одного боку, непослідовність урядової освітньої політики стимулювала запровадження повноцінної географічної освіти у шкільних закладах, з іншого, – офіційні документи стримували цей процес. До того ж накладав свій відбиток і розвиток географічної науки. В цьому періоді І.Шоробура виділяє два „підперіоди” або етапи, а саме: перший етап – етап становлення географії – 1800-1864 рр; другий етап – 1864-1905 рр. – етап пошуків [10, 44].

Відстежуючи тенденції розвитку фізики як навчального предмета в середній загальноосвітній школі України, періодизацію цього педагогічного явища розробила Н.Сосницька. На її думку, шкільний навчальний предмет „фізика” пройшов сім періодів: I період – елементи фізичних знань у системі освіти XVIII – початку XIX століть; II період – фізика в школах післяреформеного періоду (60 – 70-і роки) і періоду політичної реакції (80 – 90-ті роки) XIX століття; III період – фізика в загальноосвітніх навчальних закладах дореволюційної України (1900 – 1917 роки); IV період – фізика в середній загальноосвітній школі України у перші роки радянської влади – 40 роки XX століття; V період – розвиток теорії і практики навчання фізики в період відбудови народного господарства України (1945 – 1967 роки); VI період – реформа фізичної освіти 1967-1972 років у середній загальноосвітній школі, її наслідки та подальший розвиток теорії і практики навчання фізики (1967-1990 роки XX ст.); VII період – розвиток фізики як одного з компонентів освітньої галузі „Природознавство” (90-і роки XX ст. – початок XXI ст.) [7].

Таким чином, автор визначає основні тенденції становлення та розвитку фізики як навчального предмета:

1. Фізика як навчальний предмет увійшла до навчальних планів масової середньої загальноосвітньої школи до Жовтневої революції.

2. У перші роки становлення фізики в радянській школі, незважаючи на економічну розруху й громадянську війну, існував визначений обсяг знань, що мали засвоїти учні, були встановлені найголовніші методи роботи, зроблені перші спроби розв'язання найважливіших методологічних і методичних питань про співвідношення в навчальному курсі теорії й практики, про зв'язок навчального матеріалу з питаннями, роль і види шкільного фізичного експерименту, про значення фізичної мови для вивчення фізики в школі тощо.

3. Тенденції сьогодення: а) засвоєння кращих теоретичних досягнень сучасної методичної думки і передової практики; б) пошуки нових шляхів, удосконалювання змісту курсу та методів навчання, більшою мірою відповідних завданням, поставленим перед школою сучасністю [7].

Слушні міркування щодо основних періодів розвитку методичної думки з фізики в Україні містяться у статті О.Школи. Автор зазначає, що періодизація – „це поділ всього процесу розвитку науки на відрізки часу, які відрізняються один від одного специфічними особливостями, встановленими на основі об'єктивних критеріїв та принципів. Періодизація може мати загальний характер і мати відношення до тієї чи іншої частини, якій можуть бути притаманні якісь відмінні риси, що зумовлюють більш детальне виділення часових рамок – етапів” [11].

Період характеризує як – „проміжок часу, протягом якого відбувається який-небудь закінчений процес. Етап – відрізок часу у розвитку будь-якого руху, процесу. Отже, період є більш загальним поняттям порівняно з етапом. Етап виступає як частина періоду і може відрізнитись передусім тим, що включає в себе основні, найважливіші події періоду, несе в собі, так би мовити, його сутність. Поряд з тим можуть існувати етапи підготовчого характеру, завершення того, що зроблено протягом основного етапу, етапи затишку та інші” [11].

При вирішенні питання періодизації методики навчання фізики автор виходив із внутрішніх особливостей розвитку цієї науки із врахуванням її тісного зв'язку із педагогікою, історією педагогіки і школи, психологією, розвитком суспільства. В результаті О.Школою сформульовано таку періодизацію вітчизняної історії методики навчання фізики як наукової галузі знань: I. Виникнення експериментального природознавства і вивчення елементів фізики у перших вітчизняних навчальних закладах (середина XVII ст. – XVIII ст.); II. Зародження методики навчання фізики в перших підручниках фізики і в процесі навчання за ними (перша половина XIX ст. – 60-ті роки XIX ст.); III. Становлення методики навчання фізики в середній школі як наукової дисципліни (60-ті – кінець 90-х років XIX ст.); IV. Наукова революція кінця XIX – початку XX ст. і тенденції розвитку вітчизняної методики фізики в середній школі (кінець 90-х років XIX ст. – жовтень 1917 р.); V. Становлення і розвиток вітчизняної методики фізики в перші пожовтневі роки і роки педагогічних шукань (20-ті роки XX ст.); VI. Генезис та еволюція методики навчання фізики на базі використання і розвитку прогресивної дореволюційної методичної думки (30-ті – кінець 50-х років XX ст.); VII. Основні досягнення і тенденції розвитку вітчизняної методики навчання фізики в середній школі в умовах науково-технічної революції (кінець 50-х – середина 80-х років XX ст.); VIII. Розвиток дидактики фізики як інноваційний процес (середина 80-х – наш час) [11].

Дана періодизація багато в чому співпадає із періодизацією Н.Сосницької, що свідчить про об'єктивність обох дослідників, однак, містить більш ґрунтовний методологічний апарат і є більш точною в хронологічному плані.

Н.Миськовою виділено такі етапи становлення змісту початкової математичної освіти в Україні: I-й (1861–1900 рр.) – формування змісту початкової шкільної математичної освіти в час буржуазних реформ, змін у соціально-економічній сфері; II-й (1900–1917 рр.) – зміни у змісті початкової шкільної математичної освіти в умовах розвитку суспільних наук та національної самосвідомості; III-й (1917–1920 рр.) – розвиток змісту початкової шкільної математичної освіти у період відродження української державності і національної школи; IV-й (20–30-і роки XX ст.) – зміни у змісті початкової шкільної математичної освіти в умовах українізації суспільства і школи [5, 54].

Саме 1861р. розпочинаються пошуки теоретичних засад побудови і структурування змісту початкової математичної освіти. Кінцевою межею досліджуваного періоду є події 30-х років XX ст., коли почався наступ на українську національну культуру та період проведення русифікації усіх сфер життя в Україні, в тому числі освіти й педагогіки.

Н.Лукашова хронологічно виокремила три етапи (періоди) становлення та розвитку вітчизняної методики навчання хімії:

– дореволюційний період (XVIII – початок XX ст.) – час, на який припадає становлення методики навчання хімії, коли визначилися основні напрями її розвитку та здійснювалось первинне накопичення методичних ідей;

– радянський період (1917 – 1991 рр.), коли хімія була введена в навчальні плани шкіл як самостійний навчальний предмет і створювалась методика її викладання відповідно до нових умов і соціального запиту суспільства;

– період відродження української державності (1991 р. – початок ХХІ ст.), пов'язаний з осмисленням розвитку методики навчання хімії у незалежній Україні з урахуванням нової філософії освіти ХХІ століття [4, 50-51].

Таким чином, відзначає автор, в дореволюційний період відбувається становлення хімії як самостійного навчального предмета в загальній середній ланці освіти і відповідно зароджується методика навчання хімії. З'являються перші підручники з хімії, в яких простежується поступове посилення зв'язку викладання хімії з фізикою, починає викристалізовуватись зміст та побудова курсу хімії, надається значення хімічній мові у навчанні хімії в школі тощо [4, 51]. У дореволюційний період розвитку методики навчання хімії втілювалися в життя ідеї вчених-хіміків та методистів, зокрема: систематичність у побудові шкільного курсу хімії, висока оцінка теоретичних узагальнень під час його вивчення, організація навчання хімії на основі експерименту за умови провідної ролі практичних робіт, наближення навчання до практичного життя. Ці важливі тенденції позначилися на подальшому розвитку вітчизняної методики навчання хімії [4, 55].

Аналіз наукових досліджень показує, що в історії педагогіки є різні підходи до періодизації процесу розвитку освіти. Проблемі ж періодизації саме шкільної природничої освіти другої половини ХІХ – початку ХХ століття приділялось мало уваги, лише окремим її складовим (біології, географії, математиці, фізиці, хімії) та охоплюючи різні проміжки часу.

Висновки та перспективи подальших розвідок... Дослідження, яке нами було проведено, дає змогу побудувати та обґрунтувати періодизацію шкільної природничої освіти, процес розвитку якої пов'язаний із загальною періодизацією історико-педагогічного процесу, але має і ряд специфічних особливостей. Основу розробки будь-якої періодизації складають критерії, виходячи з яких автор визначає характерні риси того чи іншого етапу розвитку досліджуваної проблеми, окреслює її зміст і виділяє власну періодизацію.

Спираючись на творчий доробок сучасних українських істориків педагогіки та виходячи із розвитку шкільництва на теренах підросійської України, і зокрема її Правобережної частини, а також здобутків та досягнень природничої освіти протягом другої половини ХІХ – початку ХХ ст., ми працюємо над виділенням критеріїв, що дасть можливість побудувати та обґрунтувати періодизацію шкільної природничої освіти як наукової галузі знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бабіна О. І. Становлення та розвиток гімназійної освіти в Україні (в кінці ХІХ – на початку ХХ століття): дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Бабіна Оксана Іванівна. – К., 2000. – 199 с.
2. Борисенко Н. О. Виховання в учнів свідомого ставлення до природи у вітчизняній педагогічній думці (друга половина ХІХ – початок ХХ століття): дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Борисенко Наталія Олексіївна. – Х., 2006. – 299 с.
3. Гупан Н. М. Історіографія розвитку історико-педагогічної науки в Україні / Н. М. Гупан. – К. : НПУ ім. М. Драгоманова, 2000. – 222 с.
4. Лукашова Н. Розвиток методики навчання хімії в Україні / Н. Лукашова // Шлях освіти. – 2006. – №3 – С. 50-55.
5. Міськова Н. М. Становлення змісту шкільної початкової математичної освіти в Україні (60-і роки ХІХ – 30-і роки ХХ століття) : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Міськова Наталія Миколаївна. – Рівне, 2005. – 293 с.
6. Мороз І. Періодизація розвитку методики біології в Україні / І. Мороз, М. Скиба // Біологія і хімія в школі. – 2000. – № 6. – С. 40-41.
7. Сосницька Н. Л. Тенденції розвитку фізики як навчального предмета в середній загальноосвітній школі України / Н. Л. Сосницька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bdpu.org/scientific_publications/pedagogics_4_2004/17.doc
8. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / Ольга Василівна Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – 68 с.
9. Черкасов О. В. Формування загальнотеоретичних основ дослідження історії освіти в Україні (друга половина ХІХ – початок ХХ століття): дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Черкасов Олексій Володимирович. – К., 2004. – 198 с.
10. Шоробура І. М. Становлення та розвиток шкільної географічної освіти в Україні (ХІХ-ХХ століття): дис... доктора пед. наук : 13.00.01 / Шоробура Інна Михайлівна. – К., 2007. – 451 с.
11. Школа О. В. Критерії періодизації та основні періоди розвитку методичної думки з фізики в Україні / О. В. Школа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conference.mdpu.org.ua/viewtopic.php>

Анотація

Л.А.Гуцал

Проблема периодизации развития школьного естественного образования

В статье рассматривается проблема периодизации процесса развития школьного естественного образования периода второй половины XIX – начала XX ст.

Ключевые слова: критерии, периодизация, школьное естественное образование

Summary

L.A.Hutsal

The Problem of Periodization of School Natural Education Development

The problem of periodization of the school natural education development of the second half of the XIX – beginning of the XX centuries is examined in the article.

Key words: criteria, periodization, school natural education.

Дата надходження статті

„26” вересня 2008 р.

УДК 378.11 „1991/2008”

І.М.ДАРМАНСЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

Функції державних службовців сфери управління освітою (1991-2008 рр.)

У статті автор розглядає основні питання відносно становлення прямих та делегованих функцій державних службовців в історичному аспекті. Ці функції відносяться до сфери управління освітою і розглядаються в контексті Закону України „Про освіту”, який був прийнятий на початку становлення незалежної держави і з часом був змінений. У даному напрямі розглядаються позитивні та негативні аспекти становлення цих функцій.

Ключові слова: державна служба, управління освітою, функції.

Постановка проблеми в загальному вигляді... В Україні, яка стала на шлях розвитку як суверенна, незалежна, демократична, соціальна, правова держава, активно проходить процес формування власної системи права. Представники органів законодавчої та виконавчої влади постійно працюють над вдосконаленням змісту нормативно-правових актів, від яких залежать функціональні обов'язки органів управління освітою. Державні службовці сфери освіти наділені повноваженнями, які вказані в Законі України „Про освіту”. Саме цей документ є одним із перших законів, які були прийняті Верховною Радою в період здобуття незалежності нашої держави. Перша його редакція з'явилась в 1991 році. Це були роки уявленнь про стрімке здійснення позитивних перетворень та трансформаційних процесів у галузі освіти, культури, економіки та виробництва.

Вказана редакція Закону України „Про освіту” містила багато позитивних новацій, запозичених із нормативних документів країн Європи та світу. Позитивним визнається той факт, що цей закон є базовим для освітянської сфери та слугує основою щодо прийняття інших документів.

У 1996 році з'явилась необхідність внести певні корективи до цього закону, оскільки деякі його положення увійшли в протиріччя із соціально-політичними та економічними процесами в державі. Ці процеси позитивно вплинули на зміну або внесення доповнень в норми освітянських законодавчих актів.

Функції органів управління освітою знаходяться в безпосередній залежності від змісту державних документів, а саме Закону України „Про освіту”, Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні”, Типового положення про управління освіти обласної державної адміністрації та ін.

Систему органів управління освітою розглядають на трьох рівнях: державному, обласному, міському (районному). Процес управління наділений характером циклічності та функціональним підпорядкуванням.

Ефективність управлінської діяльності, що відповідає закономірностям соціального управління та максимально сприяє розвитку системи освіти, у великій мірі визначається правильним розумінням її функцій та пов'язаних з ними проблем. У функціях проявляються суть і зміст, цілі та завдання управління. Функціональне дослідження має ту позитивну якість, що дозволяє отримати повну характеристику життєдіяльності елементів системи управління, встановити взаємозв'язки елементів і факторів, що визначають порядок включення елементів у ціле.

Зважаючи на подвійність підпорядкування органів управління освітою в регіоні (місцевим органам державної виконавчої влади і органам місцевого самоврядування та вищим органам державного